

Günümüz Koşullarında Sanayi ve Teknoloji Plânlamasında İki Çıkmaz Sokak...

Aykut Göker

21. Yüzyılda Planlamayı Düşünmek Kurultayı
13-14 Mayıs 2011
Ankara Üniversitesi Rektörlük 100. Yıl Salonu

Günümüz koşullarında bile, sanayide strateji belirleyerek, belirli bir plânlama yaparak bir şeylerin zorlanmak istendiğine tanık oluyoruz. Bu zorlama sebepsiz olmasa gerek. Herhâlde, birilerinin, en azından belirli sanayi çevrelerinin artık buna ihtiyacı var. Bu çevrelerin plânlama konusundaki anlayışları her ne olursa olsun ortaya koydukları gereksinim ve gösterdikleri yaklaşım önemlidir.

Kafalarda müphem bir nokta kalmaması için söyleyelim; böyle bir stratejinin hazırlanması, **Türkiye'nin üyelik sürecinde AB ile yürüttüğü 35 müzakere faslından biri olan 'İşletmeler ve Sanayi Politikası' faslının kapanış kriterleri arasında yer almaktaydı** ve bunun sonucu olarak gündeme gelmiştir. İsteyen AB'dir ama, ben o kanıdayım ki, strateji belgesini hazırlayan teknisyenler de, hazırlık sürecine katkıda bulunan sanayi kesimleri de işi ciddiye almışlardır. Bu ciddiye alış, AB'nin isteği ile söz konusu sanayi kesimlerinin somut gereksinmelerinin örtüşmesinden de kaynaklanmaktadır ve asıl önem verilmesi gereken nokta **sanayi kesimlerinin** buna ihtiyaç duymasıdır.

Sözünü ettiğim 'strateji' Yüksek Planlama Kurulu'nun (YPK) 7 Aralık 2010 günlü toplantısında onaylanan **Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014¹** ve ekindeki **Eylem Planı**'dır. Biliyorsunuz, bunun ardından iki de "*sektör stratejisi ve eylem planı*" yayımlandı:

Otomotiv Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2011-2014 ile Türkiye Makina Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2011-2014...²

Yakında başkaları da yayımlanacak. Sanayi Stratejisi Belgesi'nde yazıldığına göre (s. 54), 'otomotiv' ve 'makine'den sonra, sırada, "*beyaz eşya, elektronik, demir çelik, ağaç işleri, kâğıt ve mobilya ile kimya sektörleri*"ne ilişkin stratejiler var...

Dahası, yine Sanayi Stratejisi'ndeki bir dipnota bakılırsa (s. 17), "*otomotiv yan sanayii, gıda sanayii, tekstil ve hazır giyim sanayii*" ile ilgili de sektör stratejileri hazırlanabilir...

¹ Bknz. TC Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, **Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014 (AB Üyelğine Doğru)**, Aralık 2010. Bu belgeye Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın web sitesinden (<http://www.sanayi.gov.tr/>) erişilebilir.

² Bknz. TC Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü, **Otomotiv Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2011-2014**, Şubat 2011; TC Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü, **Türkiye Makina Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2011-2014**, Şubat 2011. Her ikisi de Yüksek Planlama Kurulu'nun 2 Mayıs 2011 tarih ve 2011/10 sayılı kararıyla onaylanmış ve 5 Mayıs 2011 günlü **Resmî Gazete**'de yayımlanmıştır.

Bu kadar çok strateji, eğer, sanayie verilen, aslında çok da geç kalmış önemin işaretiyse mesele yok; ama yine de, dilerim, ehemmi (çok önemliyi) mühimden (önemliden) ayıramama noktasına düşülmez.

Sözü edilen Sanayi Stratejisi'nin dayanağı, **Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007–2013**'tür³. Strateji'de öngörülen hedefler, Plan'da öngörülmüş olanlardır.

Sanayi Stratejisi'nde öngörülen ana hedef "**Orta ve yüksek teknolojili ürünlerde Avrasya'nın üretim üssü olmak...**"tır.

Öyle anlaşılmaktadır ki, sâdece imalâtta değil, üretim sürecinin, bilim ve teknolojide daha fazla yetkinlik kazanmayı gerektiren bazı aşamalarında da seçkin bir merkez olmak da isteniyor.

Örneğin, tasarım geliştirme konusunda, en azından belirli sanayi sektörlerinde böyle bir merkez olunması öngörülmüyor. Ama, tekrar altını çizeyim, tasarım geliştirme ve benzeri süreçlerde seçkin bir merkez olunmak isteniyorsa, illâ ki, belirli teknoloji alanlarında bugüne göre çok daha yetkin bir konuma gelmek gerekir.

Peki, o zaman bu tür yetkinliklerin kazanılmasının öngörüldüğü bir sanayi stratejisini tamamlayacak bilim ve teknoloji stratejisi nerede?

Bu tür stratejilere, plânlara gereksinimi olan başka ülkelerde, bilim, teknoloji, yenilik ve sanayi stratejileri, plânları sistemik bir bütünlük içinde, bir arada hazırlanıyor. Bizim sanayi stratejimiz ayrı hazırlanmış; ama bunu tamamlayan başka bir strateji de olmalı...

Görünüşe göre var: Bu strateji, YPK 7 Aralık 2010'da **Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı 2011-2014**'ü onayladıktan 8 gün sonra, 15 Aralık 2010 günü toplanan Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun (BTYK) kabûl ettiği **Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi 2011-2016**'dır!⁴

Biliyorsunuz, her iki kurula da Başbakan başkanlık ediyor. O zaman, peş peşe yapılmış bu iki kurulun toplantılarında alınan kararların birbirlerini tamamlamaları, en azından aralarında bir tutarlılık olması gerekmez mi?

Oysa, incelerseniz göreceksiniz; Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi'nin Sanayi Stratejisi ile doğrudan, herhangi bir ilintisi yok.

Ben inanıyorum ki, sanayi stratejisini ve bununla ilgili sektör stratejilerini hazırlayan Sanayi Bakanlığı'nın teknisyenleri bu stratejileri iyi niyetlerle hazırlamışlardır. Ve şunu biliyoruz, sanayinin belirli kesimlerini de işin içine katmışlardır.

Ama, bürokrasimizde öteden beri var olan, gerekli eşgüdümün sağlanamaması hastalığı burada da hükmünü sürmüştü; birbirleriyle çok yakın bir işbirliği içinde

---

³ **Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007–2013**, TBMM Kararı olarak 1 Temmuz 2006 tarihli **Mükerrer Resmî Gazete**'de yayımlanmıştır.

⁴ Bknz. <http://www.tubitak.gov.tr/sid/1048/pid/468/index.htm> ve http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/strateji_belgeleri/UBTYS_2011-2016.pdf (10 Mayıs 2011).

olmaları gereken Sanayi Bakanlığı ile TÜBİTAK ve buna ek olarak DPT ve TÜBİTAK bu meselede de birbirlerini yok saymışlardır.

Unutmayalım, YSK'nın sekreteryasını DPT; BTYK'nın sekreteryasını TÜBİTAK yürütmektedir.

Devletin, ulusal ölçekte sanayi ve teknoloji plânlaması yapabilmesi ve yaptığı plânlamayı uygulatabilmesi için ön şart, konuyla ilgili kurumlarının işbirliği yapmasıdır. Günümüzde sanayiden kopuk bir teknoloji plânlaması ya da bunun tersi tanımsızdır.

Bugünün koşullarında tanık olduğumuz sanayi ve teknoloji plânlamasında birinci çıkmaz sokak budur. Varsayalım ki, Seçim'den önce, kamu kurumlarında yapmayı öngördükleri yeni düzenlemelerle⁵ bu çıkmaz sokağı aşmayı başardılar ve sanayi plânlamasıyla teknoloji plânlaması arasındaki sistemik bütünlüğü sağladılar.

Bir çıkmaz sokak daha var ve o, çok daha önemli...

İkinci çıkmaz sokak...

İkinci çıkmaz sokak, sanayimizin bugün geldiği noktadaki yapısıdır. Lâfı uzatmadan bir örnek üzerinden açıklayayım.

Otomotiv Sektörü Strateji Belgesi, 2 Mayıs'ta YPK tarafından onaylandı ve 5 Mayıs'ta da **Resmî Gazete**'de yayımlanarak yürürlüğe kondu. Ciddîye alınması gereken bir belgedir.

Biliyorsunuz, bir süredir, otomotivde yerli markanın yaratılması konuşuluyor. Konu Başbakan'ın 20 Ocak'ta TÜSİAD Genel Kurulu'nda yaptığı konuşma ile gündeme geldi. Ne demişti, Başbakan:

*“Geçen akşam Sayın Koç'a dedim, ‘Artık soyadınız gibi bir marka ile şurada biz yerli otomobilimizi üretelim ve dünyaya diyelim ki, bak bu da artık bizim otomobilimiz.’ Şu anda otomotiv sektörü içinde olan babalar burada... Bu işi halledin. Bir araya gelerek mi yaparsınız, yok ben bunu kendim de yaparım mı dersiniz, nasıl arzu ederseniz...”*⁶

Emir büyük yerden gelince ve bundan bir süre sonra da ‘Otomotiv Sektör Stratejisi’ yayımlanınca ne beklersiniz? En azından yerli marka yaratmanın, somut, tutarlı bir yol haritasının bu stratejide yer almasını, öyle değil mi? Eh, eğri oturalım, doğru konuşalım; yerli bir markanın yaratılması ve dünya pazarlarında başarı kazanması da az bir şey değil; tabî ki biz de isteriz bunu...

Oysa Strateji'de, böyle bir şey yok. Strateji bu konunun etrafından dolanmıştır. Çünkü, stratejiyi yazanlar ve bu yazıma katkıda bulunanlar ortaya koydukları

---

⁵ **Bknz.** 6 Nisan 2011 tarihinde kabul olunan 6223 sayılı “Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri ile Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu”, **Resmî Gazete**, 3 Mayıs 2011.

⁶ **Bknz.** 21 Ocak 2011 tarihli gazeteler.

hedeflerin doğal sınırlarını ve o sınırlar dâhilinde yerli bir marka yaratmanın hadi imkânsız demeyelim ama çok zor olduğunu biliyorlar.

Otomotiv **ana** sanayiinin sermaye yapısı yerli bir marka yaratmaya pek de uygun bir yapı değildir. Onlar bunu biliyorlar. Türkiye’de Kurulu otomotiv ana sanayiinin gerçek babaları Koç’lar değil; Ford’tur, Renault’dur, Fiat’tır... Onlardan yerli marka çıkması nasıl olur, onu ben bilmiyorum.

Bu söylediklerim, elbette, sanayideki bu sermaye yapısıyla, ulusal ölçekte bir teknoloji ve sanayi plânlaması hiçbir biçimde yapılamaz, anlamına gelmiyor. Yapılır. Otomotiv Sektör Stratejisi’nde kullanılan terimle söyleyelim, **‘yerleşik firmalar’** gerçeği ve bu gerçeğin çizdiği sınırlar göz önünde tutularak yapılabilir. Ve Türkiye’de sanayi, bugünkü sermaye yapısıyla bile, bu topraklar üzerinde çok daha fazla net katma değer yaratacak bir noktaya çekilebilir.

Mevcut iktisadî sistem içinde, Türkiye’de bundan da ötesi mümkün müdür? Mümkündür. Kapitalizmin dünya sisteminde bunun ülke örnekleri var. Aynen tekrar edilebilir değil; uyarlanabilir, en azından ilham alınabilir ve bizim koşullarımızda yeniden üretilebilir örnekleri var.

Asgarî şart, ‘asgarî’ sözcüğünün altını çiziyorum, bu ülkede de, o ülkelerdeki kadar ulusal çıkarları gözetecek bir siyasî seçeneğin üretilebilmesidir.

Kaynakça:

- TC Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, **Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014 (AB Üyeliğine Doğru)**, Aralık 2010. (<http://www.sanayi.gov.tr/>)
- TC Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü, **Otomotiv Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2011-2014**, Şubat 2011. (**Resmî Gazete**, 5 Mayıs 2011.)
- TC Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Genel Müdürlüğü, **Türkiye Makina Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2011-2014**, Şubat 2011. (**Resmî Gazete**, 5 Mayıs 2011.)
- **Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007–2013**. (**Mükerrer Resmî Gazete**, 1 Temmuz 2006.)